

Mart Stam

1929

De maat, de juiste maat, de minimale maat

Aan de 'doelbewuste strijd voor sterkere vormen, gedurfde vernieuwing, eerlijk materiaalgebruik en waarheid', die Ernst May in het eerste nummer van *Das Neue Frankfurt* aankondigde, was onmiskenbaar een zekere neiging tot ascese inherent [May 1926]. Deze neiging had te maken met de overtuiging dat het wezen van de dingen slechts bereikt kon worden door ze van alle overvloedigheden te ontdoen, van al het overbodige af te zien. Een zo eenvoudig mogelijke, pure en sobere architectuur zou het juiste uitgangspunt vormen voor een eigentijdse wooncultuur. Deze zou immers gericht moeten zijn op 'waarheid' in plaats van op 'representatie'. Ook in de hier volgende tekst van Mart Stam uit 1929, eveneens verschenen in *Das Neue Frankfurt*, wordt op heldere wijze gepleit voor het afzien van elke schone schijn, van elk ornament. Mart Stam (1899-1986) heeft een nomadisch leven geleid. Na korte tijd te hebben gewerkt op het bureau van M.J. Granpré Molière, verliet hij Nederland in 1922 voor Duitsland en Zwitserland. Samen met El Lissitzky en Hans Schmidt vormde hij de redactie van het avant-gardetijdschrift *ABC*, dat verscheen tussen 1924 en 1928 [Lissitzky 1922]. Tijdens een tussenperiode in Nederland werkte hij bij het bureau van Brinkman en Van der Vlugt aan het ontwerp voor de Van Nellefabriek en maakte hij deel uit van de groep *Opbouw*. In 1928 werd hij door Ernst May naar Frankfurt gehaald, waar hij onder meer de *Hellerhofsiedlung* realiseerde. Hij volgde May naar de Sovjet-Unie, om in 1934 terug te keren naar Nederland. Het laatste deel van zijn loopbaan bracht hij door in Oost-Duitsland en daarna opnieuw in Nederland. (HH)

oorspronkelijke publicatie Mart Stam, 'Das Mass, Das Richtige Mass, Das Minimummass', *Das Neue Frankfurt* (1929) nr. 2.

bron Heinz Hirdina (red.), *Neues Bauen, Neues Gestalten. Das Neue Frankfurt/die Neue Stadt. Eine Zeitschrift zwischen 1926 und 1933*, Verlag der Kunst, Dresden 1991² (1984¹), pp.215-216.

literatuur Herman van Bergeijk en Otakar Máčel (red.), 'We vragen de kunstenaars kind te zijn van eigen tijd'. Teksten van Mart Stam, SUN, Nijmegen 1999.

Rassegna (themanummer 'Mart Stam 1899-1986'), (1991) nr. 47.
Simone Rümmele, *Mart Stam*, Verlag für Architektur, Zürich 1991.

■ authenticiteit ■ kapitalisme ■ lichaam ■ rationaliteit ■ utopie ■ wonen

ONZE GEBRUIKSVOORWERPEN EN MEUBELS

In het dagelijkse leven gebruiken we van de vroege ochtend tot de late avond talloze gebruiksvoorwerpen. Aan de ontbijttafel gebruiken we het koffieservies, mes en vork. We hebben onze boeken, vulpenen, zakhorloges.

Deze voorwerpen maken ons het leven gemakkelijker. We gaan er dagelijks mee om. De maat ervan is de maat van onze handen, van ons lichaam, de maat van de bruikbaarheid. De juiste maat van al deze voorwerpen past bij het gebruik ervan. De maten van de tafel en de stoel passen bij die van onze ledematen.

De juiste maat is tegelijkertijd de minimale maat, omdat het niet juist zou zijn ons serviesgoed groter en zwaarder te maken dan nodig is; het zou onjuist zijn onze stoelen groot, zwaar en representatief vorm te geven. Ze dienen slechts aan onze eisen te voldoen, dat wil zeggen dat ze licht en gemakkelijk te hanteren moeten zijn.

ONZE RUIMTEN EN ONZE WONINGEN

Zoals de voorwerpen in onze woningen er zijn om ons het leven te vergemakkelijken, zo zijn ook onze ruimten en woningen er om ons te dienen. Ze moeten ons helpen om te kunnen leven, ze moeten ons ondersteunen, ze moeten ons prestatievermogen verhogen.

De maten van onze ruimten moeten zijn afgestemd op de menselijke maten, uitgaan van de fysieke en psychische behoeften van de mens. Ze moeten enerzijds een vanzelfsprekende opeenvolging van alle noodzakelijke handelingen mogelijk maken en anderzijds de mogelijkheid bieden om na de werkdag weer op krachten te komen.

De maten van deuren dienen te passen bij onze lichaamsmaten. De maten van vensters moeten onze behoefte aan licht en lucht bevredigen, door intensieve belichting van alle hoeken van de kamer; ze moeten het huis tot een organisme maken dat onze gezondheid bevordert. De juiste maten zijn die maten die aan onze eisen voldoen, die zonder enige representatieve bedoeling aan onze behoeften beantwoorden, die niet meer willen lijken dan ze zijn. De juiste maten zijn maten die minimaal volstaan. Alles wat dit minimale te boven gaat, is ballast en zou ons leven niet eenvoudiger maken, maar moeilijker.

DE MATEN VAN ONZE EISEN EN BEHOEFTE

Zoals hierboven gezegd, hebben onze gebruiksvoorwerpen, onze meubels, onze ruimten en onze woningen tot taak ons te dienen, dat wil zeggen dat ze op iedere behoefte en iedere psychische eigenschap van de mens moeten zijn afgestemd en aan zijn eisen moeten voldoen. Maar wat is de maat van deze eisen? Met de intensivering van het huidige bedrijfsleven nemen ze in aantal en gewicht toe. Dankzij de technische uitvindingen van de moderne tijd kost het tegelijkertijd veel minder moeite om eraan tegemoet te komen. Zowel in aantal als in gewicht nemen de eisen die wij stellen toe, maar tegelijkertijd bieden goed georganiseerde bedrijven ons de mogelijkheid de afzonderlijke werkzaamheden in ieder huishouden te vervangen door efficiënte machinale arbeid waarmee tijd en geld wordt bespaard. We stellen hogere eisen en dit dwingt ons ertoe de nieuwe hulpmiddelen te accepteren die het mogelijk maken deze eisen met een minimum aan inspanning te vervullen. We zullen onze eigen waskeuken moeten inruilen voor een centrale wasserij, onze eigen provisiekelder voor centrale opslagruimten van consumentenverenigingen, onze eigen kolenkelder en stookketel voor blok- of wijkverwarming. Pas als ook het koken in de eigen woning heeft plaatsgemaakt voor verzorging door een restaurant, een centrale eetgelegenheid, zullen we ons misschien bewust zijn geworden van de grote ommekeer die we meemaken.

De maat van onze voorwerpen dient dus een menselijke maat te zijn. Zo zou het moeten zijn, maar zo is het nog niet. Aan onze meubels, onze kamers en onze woningen kleven nog steeds resten van de vorige eeuw en dat geldt ook voor onze ruimtelijke ordening en onze stadsplannen. Niemand van ons is volledig bevrijd van wat onze ouders en grootouders in het bloed zat: het representatieve. En het representatieve is geen menselijke maat, maar overmaat. Het is indruk willen maken, meer willen lijken dan de waarheid. Overmaat getuigt van gewetenloosheid, van een asociale levenshouding, vooral in een tijd waarin nog steeds niet aan de minimale leef- en woonbehoeften van vele duizenden onder de arbeidende bevolking wordt voldaan.

Zo is de strijd van de moderne architectuur een strijd tegen het representatieve, tegen de overmaat en vóór de menselijke maat.

Uit *Dat is Architectuur*, p. 190.